
ZAŠTO MRZIM “WORLD MUSIC”

DAVID BYRNE

S engleskog preveo Đorđe Tomić

Mrzim reči “world music”. Verovatno sam zato i prozvan da pišem o njima. Dobro, nisam glup, znam da se ovaj termin obično koristi za nezapadnjačku muziku bilo koje vrste i opisa... popularnu muziku, tradicionalnu muziku, klasičnu muziku ili bilo koju drugu kategoriju koja postoji. Obuhvaćeno je sve, od (na svoj način) besramno komercijalne indijske filmske muzike do ultra-kosmopolitskog brazilskog art-popa. Od bugarskih državnih folklornih horova, za koje aranžmane pišu akademski obrazovani kompozitori, do *norte* pesama u kojima se opeva život krijumčara droge. Albumi koje Selena, Ricky Martin i Los Del Rio prodaju u milionskim tiražima stoje u prodavnicama odmah pored terenskih snimaka tajlandskih brdskih plemena, što jeste sabiranje baba i žaba. Iz demokratske perspektive iz koje bi se sve vrste muzike posmatrale kao ravnopravne, bez obzira na tiraž i sofisticiranost produkcije, ovo je muzička utopija. U čemu je onda problem?

Prema mojim saznanjima, korišćenje izraza “world music” samo je zgodan način da se neki umetnici i njihova muzika otpišu kao irelevantni. To je način da se ova “stvar” potisne na područje egzotičnog i otuda samo ljupkog, neobičnog ali bezopasnog, jer egzotično je lepo bez značaja. Oni, po definiciji, nisu kao mi. Možda mi se zato ovaj izraz ne dopada. Jer sve što nismo “mi” podvodi pod “oni”. Ovakvo grupisanje je najsigurniji način da se neki sastav ili umetnik, koji pripada kulturi donekle različitoj od one koju vidimo na televiziji, ne doživi kao kreativna individua. To je ne naročito suptilan način potvrđivanja hegemonije zapadne pop kulture i getoiziranja najvećeg dela muzike ovog sveta. Drzak i bezočan potez, beli čoveče!

To, naravno, znači da je izraz “world music” u sebi evrocentričan ili, pre, anglocentričan. Za mnoge ljude to je bilo koja muzika u kojoj nema tekstova

na engleskom... ili bar ona koja ove godine nije deo anglo-zapadnog pop univerzuma. Sledeće godine? Videćemo. Tu je uključeno tako mnogo stvari. U najboljoj tradiciji viktorijanskih sastavljača rečnika, graditelja bizarnih muzeja i univerzalnih sistema klasifikacije, pokušavamo da kategorizujemo sve što se da opisati kao muzika... iz čitavog sveta, što znači da govorimo o devedeset procenata muzike na ovoj planeti. Gotovo o svakoj vrsti muzike koja postoji – klasičnoj, tradicionalnoj, komercijalnoj, eksperimentalnoj muzici i alternativnom popu – jedini uslov je da tekstovi nisu na engleskom. To uključuje gamelan sa Balijsa (klasični i tradicionalni), heavy metal salsu (da, i to postoji, i odlično zvuči), turske transvestitske pop zvezde, nemački tehno sa egzotičnim semplovima, afričke gitarske pop sastave, etnomuzikološke terenske snimke i japanski pop najgore vrste... itd. Kao što rekoh, gotovo sve što postoji. Osim pop, folk i plesne muzike sa tekstovima na engleskom jeziku... mada i tu ima nekih preklapanja. Ali, dobro, nešto se mora i isključiti!

Dakle, govorimo o... muzici.

Ne mora svaka muzika biti dobra, s tom smislu da ne mora biti dobra za vas ili da nije pravljena sa integritetom. Kad je ovo prvo u pitanju, ona može inspirisati i već je inspirisala mnoge ratove, krvoprolića i užase... kao i unutrašnja psihička oštećenja. Ma koliko naivno zvučali, konzervativni rok kritičari, a danas i kritičari techno i rave muzike, nisu daleko od istine, jer muzika, u svom najboljem izdanju, može biti prilično subverzivna i opasna. U pravom trenutku u životu određena vrsta muzike može izazvati radikalnu promenu, navesti vas na destruktivno ponašanje ili vas privući fa-

šističkoj politici. Ponekad sve to u isto vreme. Čak i radost u pravom ili pogrešnom trenutku može predstavljati rizik. Radost i ekstaza uvek mogu biti politički opasni ili izazvati pometnju u glavi. S druge strane, muzika može inspirisati ljubav, religijsko iskustvo, katartičko pražnjenje, može nas povezati u zajednicu i omogućiti nam da bacimo pogled na neku drugu dimenziju. Dati nam doživljaj druge vrste vremena... druge vrste prostora... osećaj da postoji drugi, bolji svet. Ona leći slomljena srca, poučava i saoseća, nudi rame za plakanje i podršku kada nas niko ne razume. Ali, dosta o meni.

U čitavom svetu nastaje obilje predivne muzike. Dovoljno da zaključimo da je u najmanju ruku neobično zamišljati da zapadni pop, kao što, izgleda, veruje većina multinacionalnih korporacija, ima ekskluzivno pravo na muzičku kreativnost. Činjenica je da se mnogo više toga događa izvan zapadne pop tradicije nego unutar nje. Toliko neverovatne buke stiže sa svih strana sveta da je nikada ne možemo potrošiti. Na primer, u Africi postoje gitarski sastavi koji vas, ako im dozvolite, mogu inspirisati i poneti kao bilo koja vrsta rock, pop, soul, funk ili disco muzike uz koju ste odrasli. Ali to valjda već znate, inače ne biste ovo čitali. Verovatno ste već negde nešto čuli i otkrili koliko sjajne muzike postoji svuda oko nas, shvatili da bi ograničavanje na pop sa engleskog govornog područja bilo ravno odluci da od sada pa do kraja života svakoga dana jedete jedno isto jelo. "Iznenadađenje je u tome što nema iznenadađenja", kaže reklama za Holiday Inn. To svakako uliva sigurnost, ali jednog trenutka ćete osetiti da vam nedostaje neizvesnost. Naravno,

ponekad vam je potrebno samo da uključite TV i zaspite...

... A ponekad ćete poželeti da vas nešto ponese, da odete na neko posebno mesto, sami ili u nečijem društvu, da suočite um sa stvarima sa kojima se nikada niste susretali, da osetite nešto što ne razumete baš sasvim, da provedete tamo neko vreme. Pogledate oko sebe. Zaljubite se.

Zato ovo i čitate. Interesovanje za muziku koja se razlikuje od muzike koja se pravi u našim malim selima ne predstavlja kulturni turizam, jer kada jednom dozvolite da vas nešto obuzme i osvoji, zauvek ste promenjeni. Naravno, možete slušati i ostati netaknuti, nezainteresovani – kao prosečan turista. U tom slučaju gubitak je samo vaš. Ali, kada neko vreme provedete slušajući nešto od ove muzike, ona vam verovatno više neće izgledati tako “egzotično” i pored toga što i dalje ne razumete reči. Zamisljati nekoga ili nešto kao egzotično nije loše kada je u pitanju koleginica sa posla ili supruga – u redu je ponekad učiniti egzotičnim nešto što vam je već poznato. Ali pod drugim okolnostima posmatranje naroda i kultura kao egzotičnih ima efekat distanciranja koji tako često vodi u eksploataciju i rasizam.

Možda je to naivno, ali voleo bih da verujem da kada se čovek zaljubi u neki aspekt neke kulture, njenu muziku, na primer, nikada više ne može misliti o njenim pripadnicima kao ljudima manje vrednim od sebe. Voleo bih da mislim da sam time što duboko doživljam pesmu koja stiže sa neke daleke tačke na planeti podelio deo iskustva sa ljudima koji pripadaju toj kulturi. Na neki mali način identifikovao sam se sa njima. Što, naravno, ne znači da ću

ikada doživeti muziku na onaj način na koji je doživljavaju oni koji je prave. Nisam Hank Williams, pa čak ni Hank Jr., ali i dalje mogu voleti i duboko doživljavati njegove pesme. Što ne znači da bih zbog toga morao da živim onako kako je on živeo. Ili da uništim sebe onako kako je on to učinio – ili, kad smo već kod toga, onako kako je to učinio pokojni Camarón de la Isla, veliki pevač flamenko tradicije. To je ono što umetnost radi: prenosi vibracije, osećanja, stavove... a da pri tom ne moramo prolaziti kroz sve ono kroz šta je umetnik morao proći da bi do njih stigao. S druge strane, poznajem mnogo rasista koji obožavaju soul, rap i R&B.

Zapadnjaci su opsednuti pitanjem “autentičnosti”. Natežu se oko toga koja muzika je ona “prava”. To pitanje se uvek iznova vraća. I sam bih imao ponešto da kažem na temu autentičnosti neke new-age etno-fuzije koja mi para uši, ali znam da bih isključujući sve ono što ne podnosim isključio i mogućnost nekog budućeg čuda. Ne moram sve da slušam, ali ne osećam ni potrebu da zabranim ono što ne slušam. Svi znamo da postoje dve vrste muzike. Ono što je moje i sve ostalo. A čak ni ono što je moje nije uvek tako sjajno. Ono što danas smatramo autentičnim verovatno je neka vanbračna fuzija od pre izvesnog broja godina. Ne verujem da se The Police može opisati kao autentični reggae sastav... ali, zar je to bitno? Jedan japanski salsa orkestar imao je ploču na prvom mestu latino lista u Americi – da li je to smetalo salseosima? Ne, osim što su bili iskreno zapanjeni, većina je i zavolela japanski sastav. Zato, po mom skromnom mišljenju, kada je muzika u pitanju, ne možemo postavljati pravila. Fela Kuti, veliki nigerijski mislac, bio je pod utica-

jem Milesa Davisa i Coltranea koliko i afričkih ritmova... Dobro, reći ćete da je to sasvim logično. Ali, evo drugog primera: Gospodin Juju lično, King Sunny Ade, nabraja među ljudima koji su na njega uticali i country pevača Jima Reevesa. I u pravu je. Neki tvrde da je čuveni ples majmuna sa Balijsa koordinirao i koreografisao jedan Nemač! Prva ploča južnoafričkog popa koju sam kupio bila je kompilacija obrada američkih tema sa automobilskih trka – Indy 500 i slično. Sa svim zvučnim efektima! Zato zaboravimo na babarogu autentičnosti. Sada mi je već žao što sam je uopšte pominjao. Ako neka muzika može da vas ponese, onda saznanje da je pravljen širom otvorenih ušiju može samo doprineti ugođaju.

Tako dolazimo i do ovakvih tekstova. Nalazim da saznati nešto više o umetniku koji je napisao ili snimio neku od mojih omiljenih pesama na neki način doprinosi doživljaju slušanja ili plesanja. Često vam komadići takvih informacija mogu pomoći da otkrijete nove zanimljive zvuke u okolini. Ne tako što ćete juriti za trendovima ili nasediti na agresivni marketing, već usudjujući se da napravite još jedan korak na putu muzičkog zadovoljstva.

Izvrnik: New York Times, 3. oktobar 1999.